

BALKBRUG: BESCHERMD DORPSGEZICHT

BALKBRUG/OMMERSCHANS, GEZICHTSBEPALEND IN OVERIJSSSEL
ROUTE 8 km

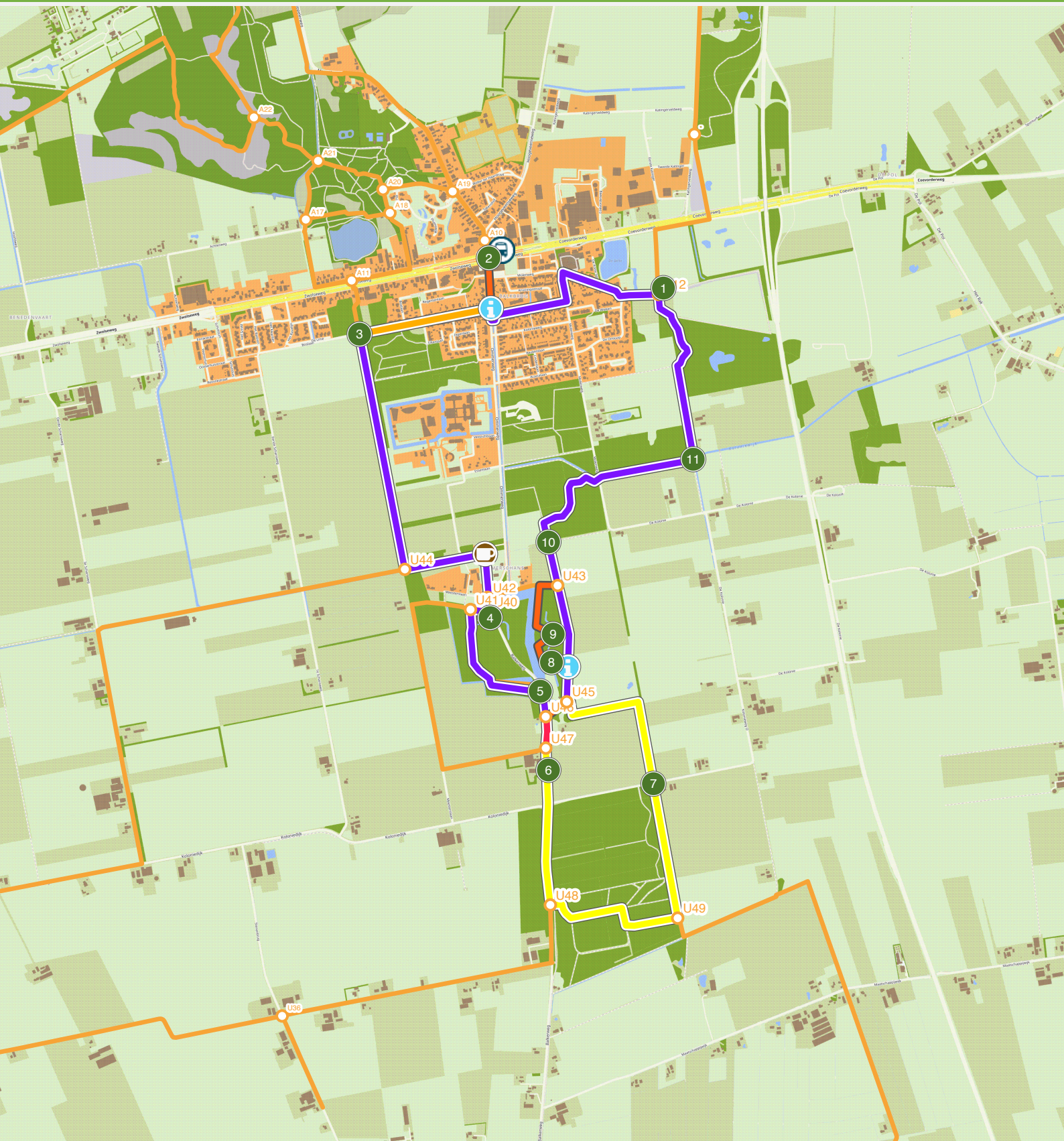

Het aloude 'groene hart' met haar voormalige kolonielanen in de dorpskern Balkbrug (gemeente Hardenberg) en het buurtschap Ommerschans (gemeente Ommen) kent een rijke geschiedenis. 'De Ommerschans' kent drie tijdlagen! Achtergrondinformatie: open de POI's.

Reestdalgroep i.s.m. Landschap Overijssel. Archiefphoto's: vereniging de Ommerschans en historische vereniging Avereest (HVA).

Balkbrug: beschermd dorpsgezicht

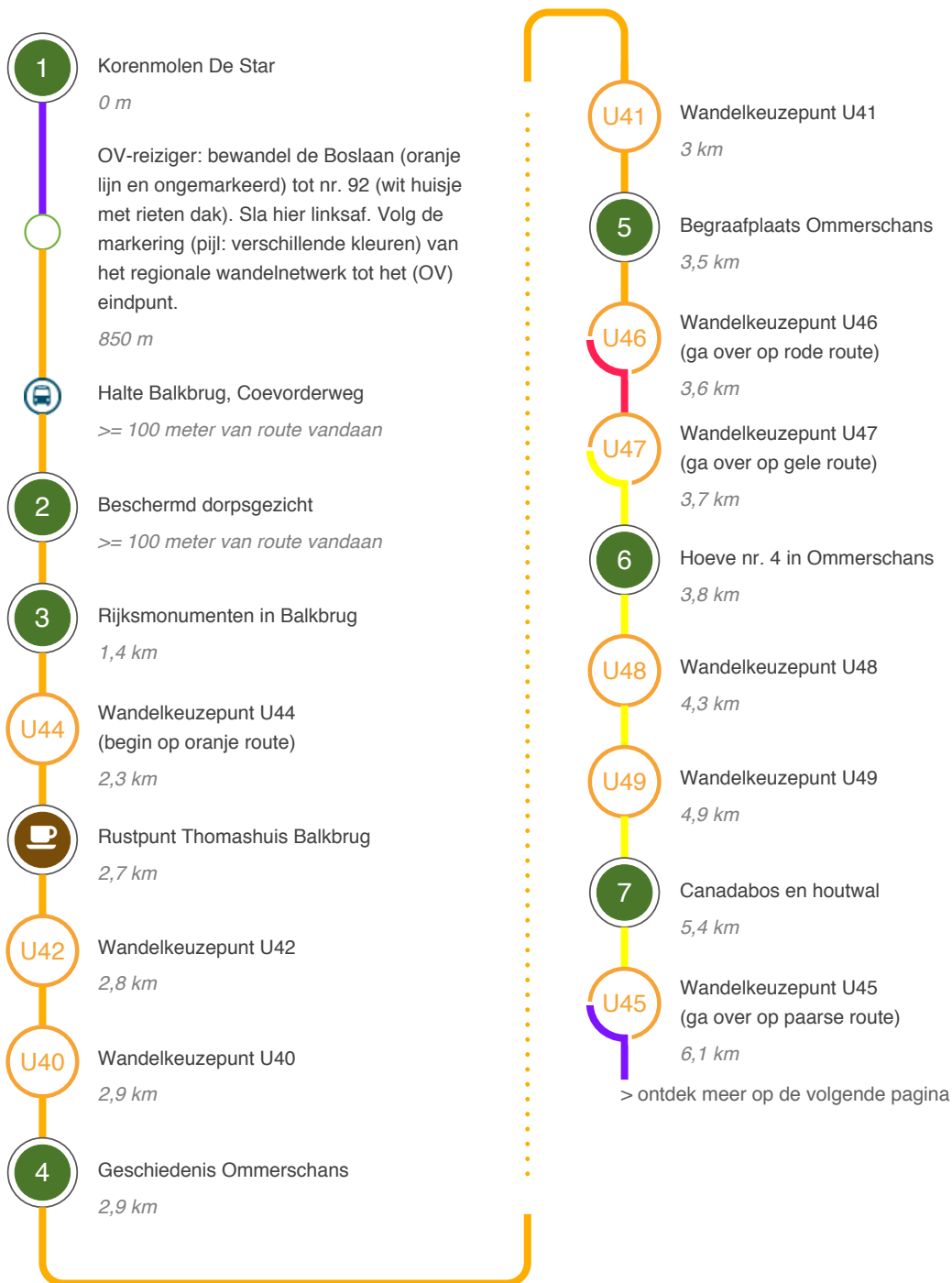
Balkbrug/Ommerschans, gezichtsbepalend in Overijssel

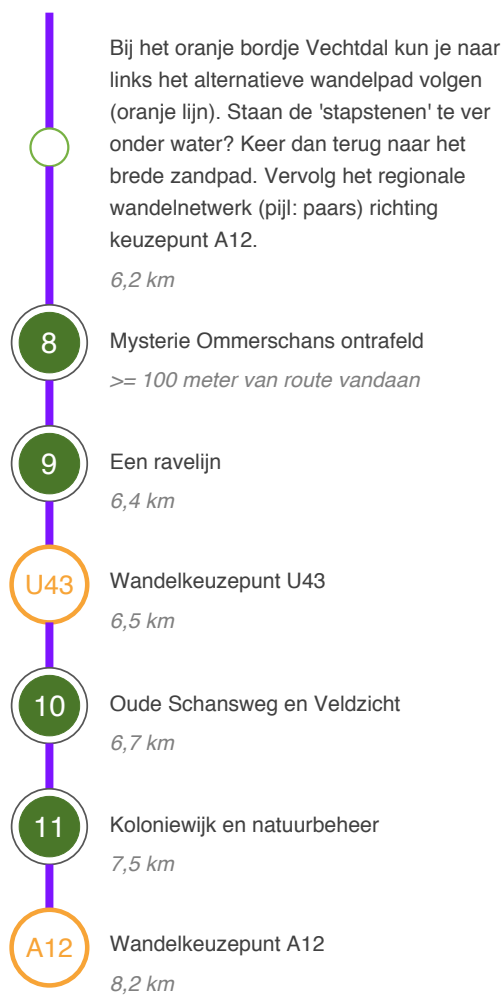
Balkbrug: beschermd dorpsgezicht

Hoe kom ik bij het startpunt?

Startpunt: streekwinkel molen De Star aan De Omloop 16 in Balkbrug. Molen elke zaterdag van 10-16uur geopend (en als de wieken draaien). Startpunt OV-reizigers: Lijnbus 29/83 rijdt tussen NS station Zwolle en Coevorden. Stap uit bij halte Balkbrug centrum. Begin de rondwandeling bij instructie (i) Boslaan: start-/eindpunt OV.

Vervolg route

Einde van de route

Balkbrug: beschermd dorpsgezicht

8 km

1

Korenmolen De Star

Historie molen de Star

De molen aan de Koloniewijk, een zijwijk van kanaal de Dedemsvaart, is gebouwd in 1848. Vanaf de kruising Balkbrug had je toen zicht op de molen. Om graan te lossen kon men met een puntertje tot in de molen varen. In 1974 is de molen verplaatst naar de huidige locatie.

Het Magazijn

Het Magazijn is oorspronkelijk gebruikt als opslagplaats voor onderhoudsmaterialen voor kanaal de Dedemsvaart, en stond dichtbij de molen. Na het dempen van het kanaal is het Magazijn verplaatst naar de huidige locatie. Het Magazijn en korenmolen de Star zijn industriële monumenten.

Hedendaagse bedrijvigheid...

Vrijwilligers van molen de Star en hun vrienden houden de geschiedenis levend en organiseren regelmatig activiteiten, o.a. op Nationale Molendag (in mei), Open Monumentendag (in september) en tijdens plaatselijke wandel- en fiets-evenementen.

<http://www.molendestar.nl/~wp-molendestar/>
(Openingstijden molen)

Streekproducten molenwinkel

In principe is molen de Star op elke zaterdag van 10 tot 16 uur geopend, zo ook het winkeltje in 'Het Magazijn' met streekproducten (meel / bakproducten, kaassoorten van 'De Weldaad' en droge worst van boerderij Uut 't Veld). Er is dan ook een (warme) consumptie mogelijk.

Beschermd dorpsgezicht

Negentiende eeuw en verder

Vroeger was dit gebied een onafzienbare vlakte met heide en in de lagere delen veenplassen. Voor de turfwinning werden in de 19e eeuw 'wijken' gegraven om het veen te ontwateren en gestoken turf af te voeren. Er ontstond bebouwing langs kanaal De Dedemsvaart in de voormalige gemeente Avereest.

<http://www.bonmama.nl/> (Lees meer over Avereest)

Balkbrug, een speciale functie

Eén van de drie belangrijke wegen die van het zuiden naar het noorden van ons land liep, moest vanwege de aanleg van kanaal De Dedemsvaart van een brug voorzien worden. Deze brug kreeg een speciale functie, namelijk een beweegbare balk; 'de balkbrug'. Zo komt het dorp aan zijn historische naam.

Balkbrug, gezichtsbepalend

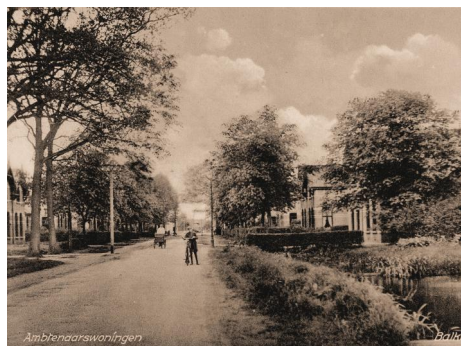
Waarden beschermd dorpsgezicht: op 24 november 2011 is een gebied aan de zuidkant van Balkbrug aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het beschermde gebied omvat het centrale, meest gave deel van de negentiende eeuwse, orthogonale veenontginningen in Ommerschans van de Maatschappij van Weldadigheid.

[https://digitaleplannen.hardenberg.nl/NL.IMR O.0160.0000BP00006-VG01/t_NL.IMRO.0160.0000BP00006-VG01_4.2.html](https://digitaleplannen.hardenberg.nl/NL.IMR.O.0160.0000BP00006-VG01/t_NL.IMRO.0160.0000BP00006-VG01_4.2.html) (Waarden 'Beschermd Balkbrug')

Verbinding met de Ommerschans

Komende vanaf de brug, in het vroegere hart van Balkbrug, ging men over Ommerweg richting buurtschap Ommerschans, Witharen naar Ommen. Op de foto: één van de vele 'wijken' die een verbinding had met 'Kanaal de Dedemsvaart'. Er rest nu nog een gedeelte in het beschermd dorpsgezicht Balkbrug.

Maak een tijdreis van 200 jaar

Klik op de link '200 jaar topografie' en maak een tijdreis van 200 jaar door de Nederlandse kaart en de omgeving van de voormalige gemeente Avereest. Hedendaags, vanaf het jaar 2001, gemeente Hardenberg.

<https://www.topotijdreis.nl/> (200 jaar topografie)

Maatschappij van Weldadigheid

Vanaf 1848 werd het graan gemalen door molen de Star in Balkbrug, waarvoor Jan ten Kate een overeenkomst had getekend met de Maatschappij van Weldadigheid. Er werd grond afgestaan om doormiddel van een te graven kanaal vanaf de Ommerschans verbinding (zijkanaal) te maken met De Dedemsvaart.

<https://www.kolonienvanweldadigheid.eu/bezoek/de-ommerschans> (Geschiedenis komt tot leven...)

Kunstwerk symboliseert kanaal

Kunstwerk Balkbrug (Vechtdalverbinding)
2021: De drukke N377 kruist Balkbrug in het hart. Dit ontwerp voorziet in een onderdoorgang voor het snelverkeer zodat de twee helften van het dorp weer beter met elkaar in verbinding komen. Het ontwerp (A&E architecten) symboliseert het voormalige kanaal.

<https://www.ae-architecten.nl/onderdoorgang-balkbrug.html> (Lees meer)

Rijksmonumenten in Balkbrug

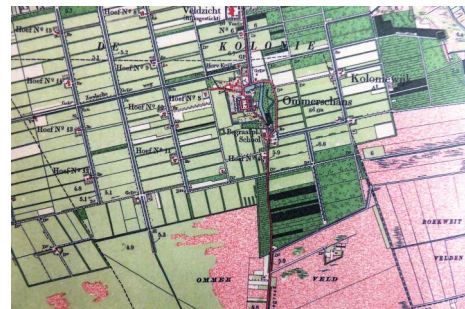

Rijksmonumenten in Balkbrug

Boslaan 92 toont het laatste zogeheten Limiethuisje van kolonie Ommerschans, een Rijksmonument. Het werd bewoond door bewakers en hun gezinnen, die moesten voorkomen dat kolonisten konden ontsnappen. De Limiethuisjes stonden op strategische plekken (grens) in het 700 ha grote gebied.

Rijksmonument Boslaan/Ommerweg

Aan de Boslaan 13-35 en Ommerweg 7-17 en 10-28 staan nog een aantal zogeheten 'dienstwoningen'. Deze zijn rond 1910 ontworpen door gevangenisarchitect Metzelaar voor medewerkers van rijksopvoedingsgesticht Veldzicht.

<https://historischeprojecten.nl/geheugenvanhardenberg/oude-huisplaatsen/huisplaatsen-in-balkbrug/dienstwoningen-veldzicht/> (Dienstwoningen in Balkbrug)

Dronkemanslaantje

Deze naam stamt uit de periode van de Maatschappij van Weldadigheid. Langs deze afgelegen weg gingen dronken kolonisten, na bezoek aan het café, terug naar de kolonie. Ondanks koloniegeld, alleen te gebruiken in de Ommerschans, lukte het sommigen toch om elders aan geld te komen voor drank.

<https://www.hvavereest.nl/lezen-kijken/oude-j aargangen/ommerschans/ommerschans-4/>

(Dronkemanslaantje, lees meer)

Rustpunt Thomashuis Balkbrug

Bij de voormalige kerk, nu het 'Thomashuis Balkbrug', een Rustpunt (minihoreca met selfservice). OPEN wanneer het hek ook geopend is. Bij het kraampje (selfservice) kun je iets (warms) nuttigen (prijslijst aanwezig).

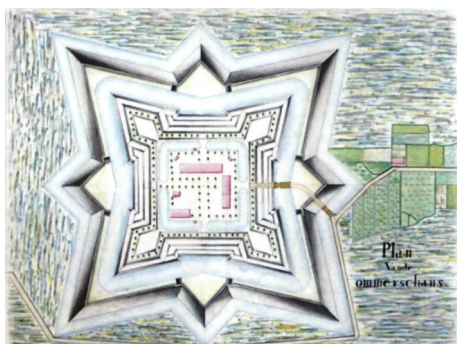

https://www.rustpunt.nu/poi/?p_id=2780
(Thomashuis Balkbrug - Rustpunt)

4

Geschiedenis Ommerschans

Geschiedenis Ommerschans

Maar liefst drie cultuurhistorische tijdlagen brengen het (natuur) gebied 'De Ommerschans' als geschiedenis in beeld vanaf begin 17e eeuw tot heden. Na het openen van de linken, unieke verhalen....

Gezicht op het gesticht voor bedelaars binnen de Ommerschans in Avereest.

Ommerschans: Eerste tijdlaag

'De Ommerschans' is rond 1625 gebouwd ter verdediging tegen de Spanjaarden en in de loop van de tijd uitgebreid met bastions en ravelijnen. Vanaf 1740 dient het terrein ook als munitieopslagplaats, 'Lands Magazijnen'. Eind 18e eeuw nam de militaire functie af, het terrein ligt er verlaten bij.

<https://mijnstadmijndorp.nl/app/vereniging-de-ommerschans/verhalen/toegang-tot-historische-bronnen-bedelaarskolonie-ommerschans> (Geschiedenis Ommerschans, link)

"Ze komen eraan!" Zo moet het in 1672 geklonken hebben op de schans van Ommen. In dat jaar viel de Munsterse bisschop Bernard van Galen, ook wel bekend als Bommen Berend, Overijssel binnen met een groot leger met 42.000 man voetvolk en 17.000 ruiters.

Ommerschans: Tweede tijdlaag

Ooit was hier de toegangspoort tot de onvrije kolonie Ommerschans (1818-1888). Hedendaags geïllustreerd op het punt waar een grote foto van 'De Ommerschans' staat. Beluister ook het verhaal Werelderfgoed 2018 of via de Verhalenpaal die op de parkeerplaats staat nabij de replica van het kanon.

<https://www.youtube.com/watch?v=iyqp1O3y4pk&t=66s> (Video Werelderfgoed 2018)

Deze 'onvrije' kolonie was onderdeel van de Maatschappij van Weldadigheid, een maatschappelijk experiment bedacht door Johannes van den Bosch. Het gebouw, 100 x 100 vierkante meter in omtrek, bood plaats aan 1200 bedelaars.

Ommerschans: Derde tijdlaag

Eind 2007 is op initiatief van Staatsbosbeheer en de vereniging De Ommerschans het participatieproces ingezet. Deze samenwerking heeft geresulteerd in een visiedocument en werd opgesteld op 6 januari 2009. De derde tijdlaag: een balans om o.a. de cultuurhistorie en natuur te bewaren.

<https://bureau-maris.nl/projecten/ommerschans-ommen/> (Participatieproces

Ommerschans)

<https://www.staatsbosbeheer.nl/natuurgebieden/vechtdal/over-het-vechtdal>
(Staatsbosbeheer Ommerschans)

Gidswandeling door Ommerschans

Bij het 'kanon' staat ook een verhalenpaal. Trap rustig op het pedaal om het verhaal over dé Ommerschans met haar roerige tijden te beluisteren. Klik op de link voor nog meer verhalenpalen in het Vechtdal / Reestdal. Ook is het mogelijk tot een gidswandeling door 'De Ommerschans'.

<https://www.vechtdaloverijssel.nl/zien-doen/kunst-en-cultuur/landlopers-bedelaars-en-zwerwers/> (Gidswandeling door Ommerschans)

Wandelnetwerk & Verhaalpalen

In het jaar 2010 was in Gramsbergen de aftrap van het regionale wandelnetwerk in het Vechtdal, provincie Overijssel. Met de markeringen in het veld (pijl in verschillende kleuren en van keuzepunt --> keuzepunt) stel je je eigen route samen. In het najaar van 2021 is het wandelnetwerk vernieuwd.

<https://www.vechtdaloverijssel.nl/routenetwerk/wandelnetwerk/> (Wandelnetwerk Vechtdal)

<https://www.vechtdaloverijssel.nl/alle-routes/fietsen/verhalenpalen/> (Verhalenpalen in het Vechtdal)

<https://www.touristinfohetreestdal.nl/bekijken-doen/wandelen/verhalenpalen-pontjes/> (Reestdal: verhalen & pontjes)

5

Begraafplaats Ommerschans

Historische begraafplaats

De omheinde begraafplaats van bedelaarskolonie Ommerschans is in 1821 in gebruik genomen. Het voorste gedeelte is de laatste rustplaats van de ambtenaren van de kolonie, het achterste gedeelte was voor de kolonisten. De witte kruisen zijn geplaatst op de graven van overledenen van kliniek Veldzicht.

<https://www.dodenakkers.nl/artikelen-overzicht/begraafplaatsen/begraafplaatsen-in-overijssel>

el/ommerschans.html (Lees meer over Dodenakkers)

Informatiehut Ommerschans

Op het fundament van het voormalige baarhuisje is een Informatiehut geplaatst door stichting participatieproject 'De Ommerschans' met een robuuste houten bank (voor de wandelaar(s)).

6

Hoeve nr. 4 in Ommerschans

Historie Hoeve Nr 4

Dit is één van de 21 hoeves uit de voormalige kolonie Ommerschans. Na sluiting van de kolonie, werd de boerderij als zuivelhoeve in gebruik genomen voor jongens van rijksopvoedingsgesticht Veldzicht (1894-1930). Nu is het eigendom van familie Hiemstra. Zij runnen een biologisch melkveebedrijf.

<https://melkvee.home.xs4all.nl/> (Hoeve No 4)

Plattegrond Ommerschans, circa 700 hectare groot (rond 1818) met limiethuisjes (rode blokjes) op strategische punten (bewaking) en circa 20 hoeve's (lichtbruine blokjes), waarvan er nu nog een aantal zijn, zoals deze hoeve Nr.4 aan Balkerweg 72. Bron: RAAP-Rapport 2216, 2010.

Smederij Bart Hiemstra

Pal naast de historische kolonieboerderij bevindt zich smederij Hiemstra. De jonge Bart Hiemstra is zeer gedreven om het oude smedenambacht in ere te houden. Locatie is niet te bezoeken.

<http://www.smederijhiemstra.nl/> (Lees meer)

Canadabos en houtwal

De naam 'Canadabos'

De naam 'Canadabos' was al ver voor de tweede wereldoorlog bekend. Men vermoedt dat de naam 'Canadabos' ontleend is aan de arbeiders die hier te werk werden gesteld. Gezien de lange weg naar dit ondoordringbare dennenbos, werd al gauw gezegd: 't is net de weg naar Canada'. Maar wat is het?

<https://www.oudommen.nl/op-zoek-naar-36/> (Lees snel verder ...)

Houtwal

Een houtwal werd aangelegd om vee en wild te keren en als eigendomsgrens voor de boer. Zo'n houtwal wordt ook wel wildwal of eswal genoemd, of 'oude veedrift'; een zandweg die tussen dorpen en heidevelden of graslanden in lagere delen van een gebied liep, zoals 'Ommermoer'. Klik op deze link.

<https://www.kolonienvanweldadigheid.eu/bezoek/de-ommerschans>
(Landschapsgeschiedenis kolonie)

Deze houtwal, een verbindingspad door Ommerschans, valt onder het privéterrein van de fam. Hiemstra. Het is een gemarkeerd pad (pijl: geel) van het regionale wandelnetwerk waarop wandelaars van harte welkom zijn.

<https://www.leestekensvanhetlandschap.nl/houtwal> (Leestekens van het landschap)

Mysterie Ommerschans ontrafeld

Mysterie Ommerschans ontrafeld

Met het uitdiepen van grachten, herstel van het ravelijn, het plaatsen van verhaalpalen en 'stepping stones' in de gracht werd de rijke geschiedenis van de voormalige vesting de Ommerschans weer zichtbaar gemaakt. In de punt van het ravelijn is het verhaal te beluisteren.

Een ravelijn

Oude ravelijn in ere hersteld

In ere hersteld, de oude ravelijn uit de achttiende eeuw. Deze ravelijn, een driehoekig buitenwerk van de vesting, heeft een licht oplopend vlak waarachter de manschappen beschermd stonden opgesteld en is omgeven door een ravelijnsgracht. Trap op 't pedaal voor de geschiedenis 'Ommerschans'.

Oude Schansweg en Veldzicht

Oude Schansweg

Rond 1740 vond de uitbreiding plaats van de verdedigingsschans tot een van de grotere munitieopslagplaatsen van Nederland. De doorgaande route van het zuiden naar het noorden van Nederland liep om de schans heen. In 1832 was het (halfverharde) zandpad (wat nu Oude Schansweg is) de verbindingsweg.

Tuinen Rijksopvoedingsgesticht

Het enige overblijfsel van de voormalige tuin van het Rijksopvoedingsgesticht Veldzicht is de hedendaagse lange rode stenen muur waar de fruitbomen langs werden geleid. Fruit was vroeger een luxe product en kwajongens uit de buurt klommen daarom ook wel eens over deze muur om wat te jatten.

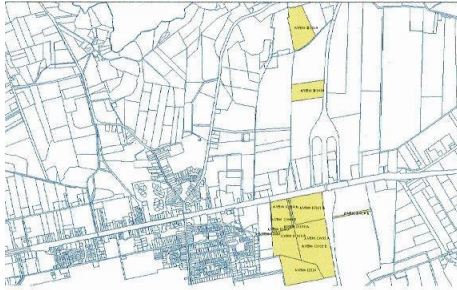
Koloniewijk en natuurbeheer

Koloniewijk

De naam herinnert aan de kolonie 'Ommerschans' van de 'Maatschappij van Weldadigheid'. Klik op de link om kennis te maken met alle zeven koloniën (Drenthe, Overijssel, België). De koloniewijk is nu een afwateringssloot.

<https://www.kolonienvanweldadigheid.eu/geschiedenis> (Maatschappij van Weldadigheid)

Natuurbeheer landschap

Landschap Overijssel beheert de kleinschalige bosjes en graslanden (op de kaart geel gemarkeerd) rond de monumentale korenmolen De Star. Via de grondwaterstand, kunnen we op een positieve manier invloed uitoefenen op de natuur.

<https://www.landschapoverijssel.nl/op-je-eigen-plek/kennisbank/agrarisch-natuurbeheer>

(Agrarisch natuurbeheer)